

(tök csikó, puttó-perspektíva)

Nagyapám úgy tudott elballagni a nyárvégi naplementékben, akár egy hollywoodi filmscillag. Ment a makktárba, ment serényen, az volt a munkahelye. A település fölött örökdő, tüzet kémlelő tekintetéről szoltam már korábban.

Nagyfater, vigyen már föl engem is a makktárba! – kérleltem sokszor, de mindannyiszor nemleges választ kaptam. Nem való az még ilyen fiatal gyerekeknek – mondta. Én meg nem értettem, miért... hát nyafogtam tovább. Gondoltam, a hollywoodi filmsztároknak is vannak gyengébb pillanataik, s valóban, egy ilyet kihasználva sikerült kieszközölnöm, hogy felmehessek vele a magosba.¹

Ki gépen száll fölébe, ki hatalmas gabonasilókat mászik meg, hogy egy pillantást, csak egyetlenegy is!, vethessen Istenke hatalmas terepasztalának egy piciny szeletére: szülőfalujára. Hatalmas gukkerba (nagyapa kukkernek nevezte) kapaszkodva bámultunk bele a nagyvilágba. Mintegy kivonva magunkat a lent zajló életből, kívülről láttuk történni, „*történelmülni*” a dolgokat. Láttuk Danica nénit, amint szivaccsal dörzsölgeti a légypiszkot a virágos viaszosvászonról a hátsóudvarban, láttuk nagyamát, amint a kerti csapnál ütemesen forgatja a drótnyelű üvegmosót a csavaros üvegben. Fentről nézve minden a legnagyobb rendben – isteni perspektívából nem látszanak a háború nyomai, mindenütt béke honol.

Amit mi most, ezt látja az Úristen is odafentről – mondta nagyapa. Épp ezért nem is siet a segítségünkre, fiam. Onnan úgy füst, minden rendben; a tarlón lengedez a kalász, a szél muzsikál, a gép forog, így hát az alkotó pihen.

Nagyapám ezen meglátása hasonlatos volt Fonzi bácsi véleményéhez, akit a falu koszorús költőjének, a kecskerímek koronázatlan királyának

tartottak. Ám a falu elismerése csak hab volt a tortán Mészáros Alfonz nyugalmazott földrajztanár számára. Hisz' ismerte őt az egész ország. S ez nem vicc! A hetvenes évek derekán nem volt olyan napilap, ahol ne tűnt volna fel a neve, fényképe. Mészáros Alfonz a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság rágalmozásának vádjában bűnösnek találtatott, és tizenhárom havi szabadságvesztésre ítéltetett – nagyjából ez volt a veleje mindegyik cikknek. S mindezt a *Hamarka szósz...* kezdetű versének köszönhette, melyet hétéves fiának írt és ajánlott, s amelyet a Dolgozók című hetilap közölt le:

*Hamarka szósz, biciklileves –
szeretném, ha nem volnál rest.
Én mind a kettőt szeretem,
de nem restellem.*

Hiába érvelt szegény Fonzi bácsi kőkeményen, hogy ez a költemény egyike azoknak a tanító célzatú verseknek, melyeket kicsi fiának, Bécikének írt, hogy általuk erkölcsös életre nevelje; megtanítsa őt arra, hogy értékelje az apró dolgokat etc. Az okosok másként vélekedtek. Szerintük ez a költemény rossz színben kívánta feltüntetni a pártot, egyszersmind az egész köztársaságot, hiszen köztudott, hogy a jéesseszkában mindenki jól él!, vagy legalábbis ki mint vet, úgy... „Mészáros Alfonz jugoszláviai magyar költő rántott levessé hazudja a bő zsírban tocsogó kacsacombjainkat, dicső munkánk gyümölcseit (sic!) [...] azt állítja, munkásaink nyomorban élnek. Pártunknak szívügye, hogy megleckéztesse azokat, akik rombolni igyekeznek a népmorált mint szóban, mint cselekedetben” – olvashattuk egy korabeli újságíró tollából. Így lett Fonzi bácsi az egész ország szemében költő, anélkül, hogy bárki tudta volna, mit és hogyan ír (leszámítva a *Hamarka szószt...*, melyet azonban kevesen ismertek). Más ismert írók esetében hallhattunk efféle irodalomtudományos meghatározást, hogy „az életrajz tudatos kikapcsolása” – nos, Mészáros Alfonz esetében ezzel szemben a költői opus kikapcsolásáról, vagy kikapcsolódásáról lehetett szó. Költői életrajz költészet nélkül. És talán éppen ezért tudunk vajmi keveset az anyagi nézőpont gondolatáról is, mely elbeszélésünkben, hogy úgy mondjam, hangsúlyos szereppel bír.

Anyagi perspektívából, a puttók rózsaszín gukkerén keresztül nézve, a világgal minden a legnagyobb rendben van – mondta Mészáros Alfonz –, épp ezért nem adta még le senki a forró drótot az Úrnak, amikor megkezdődött a száraz.² És Mészáros Alfonz nyugalmazott földrajztanár po-

² Beazonosítatlan terminus technicus.

étikájának központi gondolatává vált ez a későbbiekben. Folyvást ezen az angyali perspektíván törte a fejét, azon, hogy mit és hogyan láthatnak az angyalok odafentről. Egy harminckét versből álló versciklusban összegezte később kutatási eredményeit. Ám a verseket hitvestársa, a poéta halála után – annak kérésére – kivétel nélkül elégette. Pontosabban: majdnem kivétel nélkül. A ciklus negyedik verse ugyanis sokáig ott lapult a nagyapám pénztárcájában, a mama fényképe mellett. Hogy hogyan került oda? Talán Fonzi bácsi ajándékozta nagyapámnak, amiért az rokonszenvezett elméletével? Netalán azért, mert nagyapám nagyvonalúan átengedte eme csodálatos témát neki? Sohasem tudjuk már meg.

Apám határozottan cáfolta azt, hogy nagyapapa átengedte volna Fonzi bácsinak az angyali perspektíva gondolatát. Nagyapád egy ilyen nagyszerű témát nem passzol le csak úgy annak, akit izomból rühell – mondta. Mert nagyapádnak felállt a szőr a hátán, ha Fonzi bácsit hallotta szavalni. Pláne, ha a saját versét. Rettentően bosszantotta az a modoroskodás, az a nyelvi finomkodás, az a „pózterhes” magatartás, amit Mészáros Alfonz verseiben gyakorolt. Hiába érvelt Fonzi bácsi, hogy márpedig a múzsák szócsöve csak az lehet, aki elveti a póri beszédet a fentebb stílért, nagyapám erre csak azt felelte: attól, hogy fekáliának nevezzük, még nem változik aranyra a szar; esetleg *szarannyá*, höhő.

És ha már az olvasó kíváncsiságát is sikerült némiképp felszólunk, kötelességünk közzétenni Mészáros Alfonznak eme híres megmaradt versét az angyali perspektíváról, melyről a költő úgy vélekedik, hogy mondanivalója, formája, verstana egyaránt kitűnő. „Anyaga olyan, akárha egy mennyei kumuluszából szakítanók le egy darabot” – írja lapalji jegyzetként ő maga. Azért tegyük hozzá, csínján kell bánni azokkal a tanulmányírókkal és ítésekkel, akik saját szövegtörzseiket igyekeznek mintegy objektíve méltányolni. Fonzi bácsi pedig ilyen volt. Versciklusáról, annak minden darabjáról külön-külön tanulmányt írt, melyben több szempontú elemzést végzett, sőt mi több, kijelölte azokat a lehetséges ösvényeket, melyeken a későbbi vizsgálódások során elindulhatnak az irodalomtudósok (vagy ha azok nem, hát ő maga). Ám álljon itt a vers, s beszéljen önnönmagáért:

*Hogyha lenne egy oly magos létre,
Mely felérne a csillagos égbe,
Felkapaszkodván reája, onnan
Nézhetnénk le az emberi létra
És csodálnánk, hogy „ni, minden jól van!”
Vágynánk máris lenti létünk vissza.*

A fentebb említett tanulmányok sorsáról sajnos semminemű információt nem sikerült megtudnunk mind a mai napig.³ Így (szerencsétlenségünkre?) jóformán ez az egész puttóperspektíva-elmélet lóg a levegőben, mindenféle madzag nélkül, mellyel esetleg a valósághoz köthetnénk. Talán én magam is elfeledem, ha nem bosszantott volna olyannyira akkoriban a ráismerés, hogy az isten ilyen szörnyű időkben szemellenzőt visel.

Említést érdemel még, hogy nagyapám rokonszenvezett egy másik elmélettel is, amely bizonyos szinten elvetette az angyali perspektíva gondolatát, s éppen ezért nem volt helye Fonzi bácsi ókumulálásaiban. Őt ugyanis kizárólag az égi szféra történései foglalkoztatták, a hibát az égi és földi szféra közötti kommunikációs deficitben (a szemkontaktus hiányában?) látta. Szomszédját, az öreg Negovant – aki történetesen ennek az új gondolatmagnak elplántálója, csírázatója, napszámosa volt – mélyen megvetette, amiért az szembe mert szállni vele. Pedig Negovan bácsinak esze ágában sem volt bárkivel is szembeszállni – ült a vén diófa árnyékában, kezében egy fűszálat morzsolgatva, és arról ábrándozott, hogy egyszer minden olyan szép lesz, mint azelőtt volt. A boltok polcaira kenyeret, lisztet és kristálycukrot álmódott, a pénztárosnők arcára mosolyt, s csak egészen véletlenül ötlött fel benne, hogy az isten bizonyára nincs a helyén. Mert ha a helyén volna, minden úgy lenne, ahogyan épp nincs. Majd szép lassan összeállt fejében a történet: az Úristen a háború kezdetén, egy éjjelen újra eljött közénk, amúgy álruhásan. Mert hát az igazságosoknak, mióta világ a világ, rejtőzködniük kell – magyarázta. Furcsa fajzat az ember, minduntalan rágja-tépi a zabolát, nem tűri meg az igazságot. Az *igazságot* megpláne. Szóval, no, meglátogatott bennünket az Úristen. Fáradt volt, így hát lehajtotta a fejét egy sima kőre valahol a mi Jugoszláviánkban. Meglátták ott *őtet* az egymással hadakozó felek, s még mielőtt szólhatott volna bármit is, kinyírták.

Kezdetben jókat nevetett ezen a nagyapám. Igazi filozófus ez a Negovan – mondogatta. Később ott fenn a makktár tetején volt alkalma megismerni Nietzschét, s akárcsak sokan mások az országban, hosszú időre ő is elfelejtette, hogyan kell nevetni.

³ Annál az egyszerű oknál fogva gondoljuk, hogy léteztek, mivel Mészáros Alfonz több ízben említést tett róluk.